

Vědomí fyzického těla a Já v řecku, buddhismu a židovství

Rudolf Steiner

Jednoduchost nejvyšších pravd • Bytostné články po smrti

• Otázka lidského těla • Vědomí fyzického těla u Řeků - láska k fyzické formě • Buddhismus: odvrhnout vnější schránku; Já je májá • Hebrejský starověk: Mé Já je božské • Jób

Uvážíte-li, že z našich přednášek vyplynulo, že Kristův impulz musíme považovat za ten nejzásadnější ve vývoji lidstva, bude pro vás bezpochyby také samozřejmé, že musíme vynaložit určité duchovní úsilí, abychom porozuměli plnému významu a rozsahu tohoto Kristova impulzu. V nej širších kruzích je ovšem rozšířen nešvar, kdy se říká, že to nej vyšší na světě musí být pochopitelné tím nejjednodušším způsobem; a že kdyby byl někdo nucen mluvit o zdrojích bytí komplikovaně, bylo by nutno odmítnout ho již jen proto, že platí zásada: pravda musí být jednoduchá. Jistě, pravda je nakonec jednoduchá. Chceme-li však na jistém stupni poznat to nejvyšší, není těžké přijít na to, že musíme nejprve urazit kus cesty, abychom to nejvyšší pochopili. A tak budeme muset opět snést leccos dohromady, abychom z určitého hlediska pronikli do celé velikosti a významu Kristova impulzu.

Stačí jen otevřít Pavlovy listy, a brzy zjistíme, že Pavel o kterém víme, že se snažil vnést do lidského vzdělání nadmyslovou podstatu Kristovy bytosti - přibral k pojmu, k ideji Krista jaksí celý vývoj lidstva. Je tomu ovšem tak, že necháme-li na sebe působit Pavlovy listy, budeme mít nakonec před sebou něco, co na nás neskonale zapůsobí svou nesmírnou jednoduchostí a hlubokou pronikavostí slov a vět. Ale je tomu tak jen proto, že Pavel se sám svou vlastní iniciací vypracoval k jednoduchosti, která nemůže být východiskem, nýbrž důsledkem, cílem toho, co je pravdivé. Chceme-li tedy proniknout do toho, co se u Pavla nakonec vyjadřuje úžasnými, monumentálně jednoduchými slovy, budeme se naším duchovně-vědec- kým způsobem muset přiblížit k pochopení lidské přirozenosti, k jejímuž dalšímu vývoji na Zemi Kristův impulz přišel.

Podívejme se proto, co víme o lidské přirozenosti, jak předstupuje před náš okultní zrak. Lidský život dělíme na dvě části, které pozorujeme v průběhu času: na dobu mezi narozením, respektive početím a smrtí, a na dobu, která uplyne mezi smrtí a novým narozením. Když si nejprve představíme člověka, jak ho máme před sebou ve

fyzickém životě, pak víme, že okultní zrak ho vidí jako čtvernost, ovšem jako čtvernost, která se vyvíjí: jako fyzické, éterné, astrální tělo a Já. A víme, že k pochopení lidského vývoje se musíme seznámit s okultní pravdou, že pro okultní zrak toto Já - které si uvědomujeme ve svých pocitech, když prostě pomineme vnější svět a pokusíme se žít sami v sobě - kráčí od inkarnace k inkarnaci.

Víme však také, že toto Já je jakoby zahalené (ačkoli „zahalené“ není úplně nejlepší výraz, prozatím ho však můžeme ní tělo používat) třemi dalšími články lidské přirozenosti, astrálním, éterným a fyzickým tělem. O astrálním těle víme, že je v jistém ohledu průvodcem lidského Já různými inkarnacemi.

Třebaže během kámalóky musí být mnohé z astrálního těla vyloučeno, zůstává nám toto astrální tělo v průběhu inkarnaci jako určité silové tělo, které drží pohromadě to, co jsme v sobě během jedné inkarnace uložili v podobě morálního, intelektuálního a estetického pokroku. Co je skutečným pokrokem, je silou astrálního těla udržováno pohromadě, vnášeno z jedné inkarnace do druhé a jakoby spojováno s Já, které v nás jde od inkarnace k inkarnaci jako to, co je věčné.

A dále víme, že z éterného těla se po smrti sice mnoho odkládá, že nám však přesto zůstává jakýsi extrakt těla tohoto éterného těla, který si bereme s sebou z jedné inkarnace do druhé. Je tomu tak, že v prvních dnech následujících bezprostředně po smrti prožíváme určité ohlédnutí - jakési velké tablo - za svým dosavadním životem a že shrnutí tohoto ohlédnutí, onen extrakt, si jako éterný výsledek bereme s sebou. Zbytek éterného těla je předán obecnému éternému světu v té či oné formě, podle vývoje příslušného člověka.

Když se podíváme na čtvrtý článek lidské bytosti, na fyzické tělo, bude to nejprve vypadat, jako by toto fyzické tělo po smrti? Prostě zmizelo ve fyzickém světě. To je také možné jaksi vnějším způsobem ve fyzickém světě dokázat; neboť toto fyzické tělo podléhá tak či onak (tedy pro vnější pohled) zániku. Otázkou ovšem je - a každý, kdo se zabývá duchovní vědou, by si ji měl položit: Je snad májá všechno, co nám může vnější fyzické poznání říci mimo jiné o osudech našeho fyzického těla? A pro toho, kdo začal rozumět duchovní vědě, odpověď vlastně není tak vzdálená. Jestliže člověk začal rozumět duchovní vědě, řekne si: Všechno, co poskytuje smyslové zdání, je májá, je to iluze. Jak zde ještě můžeme očekávat, že je skutečně pravdou - jakkoli hrubě by se nám to vnucovalo - že fyzické tělo, jakmile je předáno hrobu nebo ohni, beze stopy zmizí? Možná se právě za májá, vnučující se našim smyslům, skrývá něco mnohem hlubšího!

Pojďme však ještě o něco dále: Uvažte, že k pochopení vývoje Země musíme znát dřívější vtělení naší planety, musíme člověka studovat saturnské, sluneční a měsíční vtělení Země. Musíme říci, že jako každý jednotlivý člověk prošla i Země svými nich Země vtěleními, a to, čím je naše fyzické tělo, bylo v lidské evoluci připravováno již

od saturnského období Země. O našem éterném a astrálním těle a Já v dnešním smyslu nelze v době starého Saturnu ještě vůbec mluvit, zárodek k fyzickému tělu je položen již během této doby, tento zárodek je začleněn do vývoje. Během slunečního období Země je tento zárodek přetvořen a v přetvořené formě je k němu pak přiřčeno éterné tělo. Během měsíčního období Země je fyzické tělo opět přetvořeno a vedle éterného těla, které se v proměněné formě také objevuje, je k němu přiřčeno tělo astrální. A během zemského období je k němu přiřčeno Já.

A nyní, kdyby smyslové zdání bylo správné, bychom museli říci, že to, co nám bylo včleněno během saturnské doby, naše fyzické tělo, prostě zetlí nebo se spálí a rozplyne se ve vnějších živlech, poté co po miliony a miliony let, během saturnského, pracoval slunečního a měsíčního období vyvíjely nadlidské, to jest božsky-duchovní bytosti to nej významnější úsilí, aby toto fyzické bohů tělo vytvořily! Měli bychom tedy před sebou velmi podivnou skutečnost, že po čtyři, nebo dejme tomu po tři planetární stadia, stadium Saturnu, Slunce a Měsíce, pracuje celý zástup bohů na vytvoření takového vesmírného prvku, jakým je naše fyzické tělo, a tento vesmírný prvek by byl určen k tomu, aby během zemského období zmizel pokaždé, kdykoli nějaký člověk zemře. Byla by to zvláštní podívaná, kdyby májá - a nic jiného vnější pozorování nezná - měla pravdu.

Zeptejme se tedy: Může mít májá pravdu?

Zprvu se ovšem bude zdát, jako by pro tento případ dávalo okultní poznání májá za pravdu; neboť se kupodivu zdá, že okultní pozorování v tomto případě souhlasí s májá. Když si projdete, co nám duchovní poznání podává jako vývoj člověka po smrti, skutečně zjistíte, že při tomto podání se zprvu sotva přihlíží k fyzickému tělu. Hovoří se o tom, že fyzické tělo je odvrženo, předáno živlům Země. Potom se mluví o éterném těle, o astrálním těle, o Já - a k fyzickému tělu se již nepřihlíží a zdá se, jako kdyby se mlčením duchovního poznání dávalo zapravdu májá. Tak se to zdá. A v jistém ohledu je duchovní nutnost christologického odůvodnění věda oprávněna takto mluvit, z toho prostého důvodu, že všechno další musí být přenecháno hlubšímu christologickému odůvodnění. Neboť o tom, co v případě fyzického těla jde za hranice májá, nemůžeme mluvit správně, aniž by se nejprve dostatečným způsobem vysvětlil Kristův impulz a všechno, co s ním souvisí.

Podíváme-li se nyní na fyzické tělo tak, jak zde v rozhodujícím okamžiku stálo před lidským vědomím, ukáže se nám něco velmi zvláštního. A tady bychom se zeptali vědomí tří národů, tří různých forem lidského vědomí, jaké vědomí měli lidé o všem, co souvisí s naším fyzickým tělem, právě v rozhodující epoše vývoje lidstva. Zeptejme se nejprve Řeků!

Víme, že Řekové jsou významným národem, jehož skutečným vývojovým obdobím byla čtvrtá poatlantská kulturní epocha. Víme, že tato čtvrtá poatlantská kulturní

epocha u Řeků nás začala asi v době sedmého, osmého, devátého století před naším letopočtem a že končí v třináctém, čtrnáctém, patnáctém století našeho letopočtu po události v Palestině. To, co bylo právě řečeno, můžeme, právě co se týče tohoto období, také snadno doložit pomocí vnějších sdělení, tradic a dokumentů. Vidíme, že první, z šera probleskující zprávy o řeckém národě sahají sotva dále než do šestého, sedmého století před naším letopočtem, zatímco bájně zprávy pocházejí z dob ještě dřívějších. Víme však také, že to, v čem spočívá velikost historické doby Řecka, přesahuje do tohoto období z doby ještě předcházející, kde tedy i v Řecku máme co dělat se třetí poatlantskou kulturní epochou.

Homérovy inspirace tak sahají do období, které předcházelo čtvrté poatlantské epoše; a Aischylos, který žil tak dávno, že se mnohá z jeho děl úplně ztratila, nás odkazuje zpět na dramatiky mystérií, z nichž podává již jen dozvuk. Do řeckého období tak zasahuje i třetí poatlantská kulturní epocha; avšak čtvrtá poatlantská kulturní epocha nalézá v řeckém období svůj plný výraz. A musíme říci, že úžasná řecká kultura je nejčistším výrazem čtvrtého poatlantského kulturního období.

A tu k nám z této řecké kultury zaznívají podivuhodná slova, která nám dávají nahlédnout hluboko do duše člověka, který cítil plně řecký, slova héra: Raději žebrákem ve světě, než králem v říši stínů! - To jsou slova, která prozrazují hluboké, velmi hluboké pocity řecké duše. Mohli bychom říci, že všechno, co se nám z řecké doby zachovalo z klasické krásy a klasické velikosti, z podoby lidského ideálu ve vnějším světě, to všechno nám určitým způsobem zaznívá z těchto slov. Tu pomyslíme, pomyslíme-li na Řecko, na ono úžasné vzdělávání lidského těla v řecké gymnastice, ve velkolepých řeckých soutěžních hrách, které dnes jako karikaturu napodobuje jenom někdo, kdo neví nic o tom, čím řečtí skutečně bylo.

To, že každá doba musí mít své vlastní ideály, musíme lásku vzít v úvahu, chceme-li pochopit, že toto vzdělávání fyzické- k fyzické ho těla, které máme před sebou ve vnější podobě na fyzické formě pláni, bylo zvláštní výsadou řeckého ducha; a že vyjádření člověka sochařského uměleckého ideálu člověka, toto zdokonalení vnější lidské podoby v sochařství, muselo být opět výsadou řečtí. A když se k tomu podíváme na charakter lidského vědomí, jaké vládlo například u takového Perikla, kde člověk usiloval na jedné straně o to, co je obecně lidské, na druhé straně však stál pevně na zemi a cítil se pánem a králem na pozemské půdě v oblasti svého města - když to všechno na sebe necháme působit, pak musíme říci, že skutečná láska byla věnována lidské formě, jež před námi stála na fyzické pláni, a také estetika se obracela k vypracovávání této formy. Kde lidé takto milovali to, co z člověka stojí na fyzické pláni, a kde tomu takto rozuměli, tam se také mohli oddat myšlence: Když se lidské přirozenosti odejme to, co dává člověku na fyzické pláni jeho krásnou formu, zůstává zbytek, kterého si nelze cenit tak vysoko jako toho, co se mu odnímá

smrtí! Tato nejvyšší láska k vnější formě vedla nutně k pesimistickému pohledu na to, co z člověka zůstává, když projde branou smrti.

zármutek Na případu řecké duše tak můžeme plně pochopit, že to- při zániku též oko, které s tak velkou láskou pohlíželo na vnější formu, formy pocítilo zármutek, když si duše musela pomyslet: Tato forma se lidské individualitě vezme, aby žila dále bez této formy! Jestliže si to, co se tu stalo, vezmeme jen takto citově, pak musíme říci, že v řecké máme takový druh lidství, jenž nejvíce miloval a oceňoval vnější formu fyzického těla a prožíval veškerý zármutek, který bylo při jejím zániku ve smrti možné prožít.

A nyní se podívejme na jiné vědomí, které se rozvíjelo vědomí: zhruba ve stejné době. Podívejme se na Buddhovo vědomí, které pak od Buddha přešlo na jeho vyznavače. Před sebou tu máme přibližný opak řecké. Stačí si připomenout jedinou věc: schránu čtyř velkých Buddhových pravd spočívá v tom, že se tu říká, že lidská individualita je do tohoto bytí, v němž je uzavřena vnější fyzickou formou, přiváděna žádostivou touhou po tomto bytí. Do jakého bytí? Do bytí, o němž Buddhovo učení musí říci: Narození je utrpení, nemoc je utrpení, stáří je utrpení, smrt je utrpení! Patří k podstatě buddhismu, že si člověk říká: Všim, co nás uzavírá jako vnější tělesná schránka, je naše individualita, která narozením sestupuje z božsky duchovních výšin a zase do božských výšin vystupuje, jakmile člověk projde branou smrti, tím všim je naše individualita vydána bolesti bytí, utrpení života. A v podstatě může pro člověka existovat jediná spása, vyjádřená ve čtyřech velkých svátých Buddhových pravdách, aby se osvobodil z vnějšího života, odvrhl vnější schránu, to znamená, aby individualitu přetvořil natolik, že bude co nejdříve s to odvrhnout všechno, co je vnější schránou.

Vidíme tedy, že zde působí opačný pocit, než pocítoval Řek. Jak velmi Řek miloval a oceňoval vnější tělesnou schránu a se zármutkem pocítoval její odvržení, tak nepatrně si této tělesné schrány cenil vyznavač Buddha a pohlížel na ni jako na něco, čeho je třeba se co nejrychleji zbavit. A s tím bylo spojeno i to, že potlačoval touhu po životě, uzavřeném vnější tělesnou schránou.

Ponořme se nyní ještě poněkud hlouběji právě do této Buddhovy myšlenky. Setkáváme se tu s něčím, co v buddhismu existuje jako určitý teoretický názor na postupné inkarnace člověka. Nejedná se přitom ani tak o to, co si jednotlivec o Buddhově teorii myslí, jako spíš o to, co proniklo do vědomí vyznavače buddhismu. Už jsem to také několikrát charakterizoval. Řekl jsem, že možná ani nemáme lepší příležitost procítit to, co musel vyznavač buddhismu cítit vůči postupným inkarnacím člověka, než zahlubáme-li se do řeči, která se nám zachovala jakožto rozmluva krále Milindy s buddhistickým mudrcem. Král Milinda je buddhistickým

mudrcem Nagasenou poučován o tom, že přijel-li vozem, má uvážit, zdali má vůz kromě kol, oje, skříň, sedadla atd. ještě něco jiného.

„Přijel-li jsi vozem, tu uvaž, velký králi,“ praví mudrc Nagasena, „že před sebou nemáš jako vůz nic nežli kola, oj, skříň, a sedadlo - a není tu jinak nic nežli slovo, které to vše, kola, oj, na: vůz skříň, sedadlo atd. shrnuje. Nemůžeš tedy mluvit o zvláštní individualitě vozu; musí ti být zřejmé, že ‚vůz‘ je prázdné slovo, jestliže myslíš na něco jiného nežli na jeho části, jeho články.“

A moudrý Nagasena volí v rozmluvě s králem Milindou mandlový ještě jiné přirovnání. „Podívej se na mandlový plod rostoucí plod na stromě,“ pravil, „a uvaž, že z jiného plodu bylo vzato semeno, jež bylo vloženo do země a shnilo; vyrostl z něj strom a na něm mandlový plod. Můžeš říci, že tento plod na stromě má s plodem, který byl vzat a vložen do země, kde shnil, společné něco jiného nežli jméno a vnější formu?“

Nagasena chce říci, že člověk má s člověkem své předešlé inkarnace společného tolik, kolik má společného mandlový plod na stromě s plodem, který byl jako semeno vloženo do země; a kdo se domnívá, že to, co před námi stojí jakožto člověk, to, co je po smrti odvanuto, je něco jiného než jméno a forma, ten věří v něco právě tak mylného jako ten, kdo se domnívá, že ve voze - tedy ve slově „vůz“ - je obsaženo něco jiného než části vozu, kola, oj atd. Z předešlé inkarnace nepřechází do nové nic takového, co člověk nazývá svým Já.

„Já je To je důležité! A je třeba stále znova zdůrazňovat, že ne- májá“ záleží na tom, jak se tomu či onomu člověku zachce interpretovat tato Buddhova slova, nýbrž jak buddhismus působil ve vědomí obyvatelstva, co dal duším! A co duším dal, to je nesmírně jasně a významné vyjádřeno tímto podobenstvím, které se nám zachovalo o králi Milindovi a onom buddhistickém mudrci. Co nazýváme Já a o čem říkáme, že to člověk pocítuje teprve tehdy, reflektuje-li své nitro, o tom buddhista říká, že je to v podstatě něco, co odplyne a co náleží k májá, stejně jako všechno ostatní, co nejde z jedné inkarnace do druhé.

Už jednou jsem se zmiňoval o tom, že křesťanský mudrc, z pohledu jehož bychom postavili na místo tohoto buddhistického mudrce, by s králem Milindou rozmlouval jinak. Buddhistický mudrc by králi řekl: „Povídej se na vůz! Kola, oj atd., to všechno jsou části vozu a mimo tyto části je ‚vůz‘ jenom název a forma. V názvu ‚vůz‘ nemáš ve vozu dáno nic reálného; a chceš-li dojít k něčemu reálnému, musíš jmenovat části.“

Křesťanský mudrc by ve stejném případě mluvil takto: „Moudrý králi Milindo, přijel jsi vozem. Pohlédni na tento vůz: můžeš na něm vidět jen kola, oj, skříň atd. Já se tě však ptám: Můžeš přijet s pouhými koly? Můžeš přijet s pouhou ojí? Můžeš přijet s

pouhým sedadlem? A tak dále. Vidiš, na žádné části přijet nemůžeš! Dokud jsou části částmi, nestane se z nich vůz; na částech však přijet nemůžeš. Jestliže však části společně tvoří vůz, je nutné ještě něco jiného, než že jsou částmi. A tím je pro vůz zcela určitá myšlenka, která kola, oj, skříň atd. spojuje dohromady. A myšlenka vozu je

něco naprosto nutného, něco, co sice nemůžeš vidět, co však přesto musíš uznat!”

A mudrc by pak přešel k člověku a řekl by: „Z jednotlivého „Já je člověka můžeš vidět jenom vnější tělo, vnější skutky a vnější reálné“ duševní zážitky; Já však na něm vidíš stejně málo, jako nevidíš název ‚vůz‘ na jednotlivých částech vozu. Ale tak jako je v částech založeno něco úplně jiného - totiž to, co ti umožnilo, abys sem přijel - je také u člověka ve všech jeho částech založeno něco úplně jiného, totiž to, v čem spočívá jeho Já. Já je něco reálného, co jde jakožto nadmyslová podstata od inkarnace k inkarnaci.“

Jak bychom si asi museli představit schéma buddhistického učení o reinkarnaci, kdyby mělo být znázorněno pouze podle buddhistické teorie?

Kruhem naznačíme jevovou stránku člověka mezi narozením a smrtí. Člověk zemře; okamžik jeho smrti si naznačíme čarou AB. Co nyní zbude ze všeho, co je zahrnuto do současného života mezi narozením a smrtí? Zbude souhrn příčin, výsledky činů, všechno dobré a zlé, krásné a ošklivé, chytré a hloupé, co člověk učinil. Co zůstává, působí jako příčiny dále a tvoří jádro příčin C pro příští inkarnaci.

Kolem tohoto jádra se v následující inkarnaci uspořádají nové tělesné schránky; ty prožívají nové skutečnosti, nové zážitky podle tohoto dřívějšího jádra příčin. Z těchto zážitků pak zůstane opět jádro příčin E pro následující inkarnaci,

kteřá může obsáhnout to, co do ní zasahuje z dřívější inkarnace;
to pak spolu s tím, co k tomu jako něco zcela samostatného
přibude během této inkarnace, tvoří zase jádro příčin pro
následující inkarnaci atd.

Já nemá To znamená, že to, co prochází inkarnacemi, se vyčerpává v příčinách a
následcích, které působí z jedné inkarnace do druhé, aniž by je spojovalo nějaké
společné Já. Jestliže si

tedy v této inkarnaci říkám „já“, není to proto, že tu bylo totéž

Já i v předešlé inkarnaci, neboť z předešlé inkarnace je zde jenom
to, co jsou karmické výsledky, a to, co nazývám svým Já,
je jen májá současné reinkarnace.

Kdo skutečně zná buddhismus, musí ho charakterizovat
tímto způsobem; a musí mu být zřejmé, že to, čemu říkáme
„Já“, nemá v buddhismu vůbec žádné místo.

zformová- Pojdme však nyní k tomu, co víme z anthroposofického
nífyzic- poznání: Na základě čeho se člověk stal vůbec schopným rozkého
těla vinout si své Já? Na základě vývoje Země! A teprve v průběhu
na Zemi vývoje Země člověk dospěl k rozvinutí svého Já. K jeho fyzickému,
éternému a astrálnímu tělu mu na Zemi přibylo Já.

Víme ovšem, když si vzpomeneme na všechno, co jsme řekli
o vývojových fázích člověka během saturnského, slunečního
a měsíčního období, že ještě během měsíční doby nemělo
lidské fyzické tělo úplně konkrétní formu, že tuto formu dostalo
teprve na Zemi. Proto také mluvíme o pozemském bytí

jako o epoše, kdy teprve zasáhli Duchové formy a fyzické tělo člověka přetvořili tak,
že má nyní svoji podobu. Toto zformování lidského fyzického těla však bylo nutné,
aby Já mohlo v člověku zaujmout místo, aby to, co zformováno jakožto fyzické
pozemské tělo stojí oproti fyzické Zemi, poskytlo základ pro vznik Já, jak je známe.
Když to uvážíme, nebude se nám již to, co bude dále řečeno, jevit jako
nepochopitelné.

Co se týče hodnocení Já u Řeků, mluvili jsme o tom, že toto Já nalézá svůj vnější výraz ve vnější lidské formě. Přejdeme nyní k buddhismu a připomeňme si, že buddhismus se svým poznáním chce co nejrychleji odvrhnout a překonat vnější formu lidského fyzického těla. Můžeme se tu ještě divit, že v něm nenajdeme žádné ocenění toho, co souvisí s touto formou fyzického těla? Jak málo se z podstaty buddhismu oceňuje vnější forma fyzického těla, tak málo se oceňuje, ba dokonce úplně odmítá, vnější forma, kterou potřebuje Já, aby mohlo existovat. Buddhismus tedy ztratil formu Já v důsledku toho, jak pohlížel na formu fyzického těla.

Tak vidíme, že tyto dva duchovní proudy vůči sobě stojí v polaritě: u Řectví cítíme, že si vnější formy fyzického těla jakožto vnější formy Já cenilo nejvýše, a buddhismus požaduje, aby vnější forma fyzického těla s veškerou touhou po životě byla co nejrychleji překonána; proto ve své teorii zcela ztratil Já.

Uprostřed mezi těmito dvěma protichůdnými světonázory hebrejský stojí hebrejský starověk. Ten je velmi vzdálen tomu, aby o Já starověk smýšlel tak nízce jako třeba buddhismus. Stačí, abyste si vzpomněli, že v buddhismu je kacířstvím uznávat Já přetrvávající od jedné inkarnace k druhé. Avšak hebrejský starověk se velmi silně drží takového kacířství. A žádného vyznavače starohebrejské víry by ani nenapadlo, že to, co v člověku žije jako jeho vlastní božská jiskra - s níž spojuje pojem svého Já - se ztratí, když člověk projde branou smrti. Chceme-li pochopit, jak se vyznavač starohebrejské víry stavěl k této věci, musíme si říci, že se cítil ve svém nitru spojený, vroucně spojený s božstvím; věděl, že těmi nejlepšími vlákny svého duševního života vlastně visí na podstatě tohoto božství.

Vyznavač starohebrejské víry se tak s ohledem na Já velice liší od vyznavače buddhismu, ale na druhé straně se také velice liší od Řeka. Když si projdeme celý starověk, formy takové oceňování osobnosti a tím i vnější lidské formy, jaké je vlastní Řekovi, v hebrejském starověku nenajdeme. Pro Řeka by bylo naprostým nesmyslem říci: Nezobrazíš si svého boha! Nerozuměl by tomu, kdyby mu někdo řekl: Nezobrazíš si svého Dia, svého Apollóna atd.! Neboť měl pocit, že vnější forma je to nejvyšší a že tím nejvyšším, co může člověk pro bohy učinit, je odít je do této lidské formy, které si tolik cenil; a nic by mu nepřipadalo absurdnější než přikázání: Nezobrazíš si svého boha! Svou lidskou formu dával Řek jakožto umělec také svým bohům. A aby se skutečně stal tím, za co se považoval, to jest obrazem božství, k tomu vedl své zápasy, cvičil svou gymnastiku atd., aby se opravdu stal obrazem božím.

Hebrejský starověk měl však přikázání „Nezobrazíš si předávání Boha“ proto, že jeho vyznavač si vnější formy necenil tolik formy jako Řekové a byl by ji pokládal za nedůstojnou božské bytosti. Jako měl tedy vyznavač starohebrejské víry na jedné straně daleko k přívrženci buddhismu, který by svou lidskou formu při průchodu smrtí nejraději zcela odvrhl, tak měl na druhé straně daleko k Řekovi. Měl na paměti,

že tato forma vyjadřuje právě to, čím jsou přikázání, zákony božské bytosti, a bylo mu jasné, že ten, kdo je „spravedlivý“, předává v následujících generacích pokoleními to, co spravedlivého shromáždil. Nikoli tedy vymýcení formy, nýbrž její předávání pokoleními bylo tím, co měl před očima vyznavač starohebrejské víry. Jako třetí stál tedy názor starohebrejského národa uprostřed mezi názorem buddhisty, který ztratil oceňování Já, a Řekem, který v tělesné formě spatřoval to nejvyšší a pociťoval zármutek, když musela tělesná forma po smrti zmizet.

Tak proti sobě stály tyto tři názory. A abychom hebrejskému starověku ještě lépe porozuměli, musíme si uvědomit, že pro jeho vyznavače bylo to, čeho si cenil jako svého Já, zároveň v jistém ohledu božským Já. Bůh žil dále v lidstvu, žil v lidském nitru. A ve spojení s Bohem cítil starý Hebrejec zároveň svoje Já. Já, které cítil, tak bylo totožné s božským Já. Božské Já ho neslo, současně však také působilo v jeho nitru. Jestliže si Řek říkal: „Cením si svého Já tak vysoko, že jen s hrůzou pohlížím na to, co se stává s Já po smrti!“, a jestliže si buddhista říkal: „Ať od člověka co nejdříve odpadne to, co je příčinou jeho vnější formy!“, pak vyznavač starohebrejské víry si říkal: „Jsem spojen s Bohem; je to můj osud. A dokud s ním jsem spojen, nesu si svůj osud. Neznám nic jiného než ztotožnění svého Já s božským Já!“

V tomto smýšlení starého židovství, protože stojí uprostřed mezi řečtívím a buddhismem, nespočívá jako v řečtíví již předem zárodek tragiky vůči projevu smrti, respektive tato tragika v něm nespočívá tak bezprostředně. A jestliže je něčím vskutku řeckým, řekne-li héros: Raději být žebrákem ve světě (to znamená s lidskou tělesnou formou), než králem v říši stínů - vyznavač starohebrejské víry by něco takového jen tak říci nemohl. Věděl totiž, že když ve smrti odpadne jeho tělesná forma, zůstane spojen s Bohem. Kvůli skutečnosti smrti prostě nemohl propadnout tragické náladě. Přesto je v hebrejském starověku přítomný, třebaže zprostředkovaně, zárodek tragiky; a ten je vyjádřen v tom nejúžasnějším dramatickém vyprávění, jaké bylo ve starověku vůbec napsáno: ve vyprávění o Jobovi.

Vidíme v něm, jak se Jobovo Já cítí být připoutáno ke svému Jób Bohu a dostává se se svým Bohem do rozporu - ovšem do tohoto rozporu se dostává jiným způsobem než řecké Já. Dozvídáme se, jak Jóba potkává jedno neštěstí za druhým, přestože si uvědomuje, že je spravedlivým mužem a činil všechno, co může udržet spojení jeho Já s božským Já. A zatímco se zdálo, že jeho život je požehnán a požehnán být musí, dolehl na něj tragický osud. Jób si není vědom žádného hříchu; je si vědom, že učinil vše, co musí spravedlivý muž učinit vůči svému Bohu. Tu je mu oznámeno, že jeho majetek a statky jsou zničeny a celá jeho rodina usmrcena; pak je on sám, jeho vnější tělo, ona božská forma, stíženo těžkou nemocí a trýzní.

„Zřekni Tak zde stojí a uvědomuje si: To, co je ve mně spojené se Boha s Bohem, se vůči svému Bohu snažilo být spravedlivým, a můj a zemři!“ osud seslaný tímto Bohem je to, co mě postavilo do světa.

Jsou to činy tohoto Boha, co mě tak těžce postihlo! A tu vedle něj stojí jeho žena a zvláštními slovy ho žádá, aby se svého Boha zřekl. Tato slova jsou dochována správně. Co tu jeho žena říká, je jeden z těch výroků, které bezprostředně odpovídají tomu, co říká i kronika Akáša: „Zřekni se Boha, když musíš tak trpět, když na tebe seslal toto utrpení, a zemři!“

Jak nekonečně mnoho se skrývá v těchto slovech: Ztrat' vědomí spojení se svým Bohem; potom vypadneš z božského spojení, odpadneš jako list od stromu a tvůj Bůh tě již nebude moci trestat! - Avšak ztráta spojení s Bohem je zároveň smrt! Neboť dokud se Já cítí spojené s Bohem, smrt ho nemůže dostihnout. Musí se ze spojení s Bohem vytrhnout; teprve pak ho může dostihnout smrt. Vnější zdání mluví tak, že proti spravedlivému Jobovi je v podstatě všechno; jeho žena vidí to utrpení a radí mu, aby se zřekl boha a zemřel; jeho přátelé přicházejí a říkají: Jistě jsi provedl to a to, neboť Bůh netrestá nespravedlivého! On si je však vědom, že to, co obsahuje jeho osobní vědomí, neučinilo nic nespravedlivého. Tím, co jej potkává ve vnějším světě, tak stojí před nesmírnou tragikou, před tragikou toho, že nedokáže porozumět celé lidské bytosti, že se cítí spojený s Bohem a nechápe, jak může to, co prožívá, pocházet od Boha.

Pomysleme, jak to vši silou doléhá na lidskou duši, a nyní si uvědomme, jak se z této duše derou slova, která nám podává vyprávění o Jobovi: „Já vím, že můj Vykupitel je živ! Já vím, že jednou zase budu oděn svými kostmi, svou kůží - a uzřím Boha, s nímž jsem spojen!“ - Toto vědomí nezničitelnosti lidské individuality se z Jobovy duše dere navzdory všemu utrpení a veškeré bolesti. Tak silně je ve starohebrejském vyznání obsaženo vědomí Já jako niterná skutečnost. Setkáváme se zde však s něčím velmi zvláštním. „Já vím, že můj Vykupitel je živ!“ praví Jób. „Já vím, že jednou zase budu oděn svou kůží a svýma očima uzřím slávu svého Boha!“

S myšlenkou Spasitele dává Jób do souvislosti vnější tělo, vědomí kůži a kosti, oči, které fyzicky vidí. Zvláštní; náhle se právě v tomto starohebrejském vědomí, stojícím mezi řectvím vnější a buddhismem, setkáváme s vědomím o významu fyzické tělesné formy v souvislosti s myšlenkou Spasitele, která se pak stala půdou pro myšlenku Krista!

A vezmeme-li si odpověď Jobovy ženy, padne na celý Jobův výrok ještě více světla. „Zřekni se svého Boha a zemři!“ - to tedy znamená, kdo se svého Boha nezřekne, ten nezemře. To je podstatou těchto slov. Co ale znamená zemřít? Zemřít znamená odvrhnout fyzické tělo. Vnější májá jako by říkala, že fyzické tělo přejde do živlů Země a jaksí zmizí. V odpovědi Jobovy ženy tedy spočívá výrok: Učiň, co je nezbytné,

aby tvé fyzické tělo zmizelo. - Neboť nic jiného to znamenat nemůže; jinak by následující Jobova slova nemohla mít žádný smysl.

Něčemu takovému můžeme porozumět jedině tehdy, dokážeme-li porozumět tomu, čím nás Bůh postavil do světa: totiž významu fyzického těla. Jób sám však říká (neboť to je zase podstatou jeho slov): Ó, já vím velmi dobře, že nemusím udělat to, co dá zcela zmizet mému fyzickému tělu, jak se jeví jenom vnějšímu zdání. Je zde možnost, aby bylo zachráněno tím, že je můj Vykupitel živ - což nemohu shrnout jinak než slovy: Jednou budu mít znovuzrozenou svou kůži, své kosti a svýma očima spatřím slávu svého Boha; budu moci zachovat zákonitost svého fyzického těla; k tomu však musím mít vědomí, že můj Vykupitel je živ!

Tak se v tomto vyprávění o Jobovi setkáváme, abych tak řekl, poprvé se souvislostí mezi fyzickou formou těla a vědomí by se buddhista chtěl zbavit a z jejíhož odpadnutí pociťuje Řek Já zármutek. Poprvé se setkáváme s něčím na způsob vyhlídky na spásu toho, co zástup bohů od starého Saturnu, Slunce a Měsíce až k Zemi tvořil jako fyzickou tělesnou formu a co si žádá - má-li to být zachováno, máme-li o tom říci, že to má výsledek, který je nám dán v kostech, kůži a smyslových orgánech - aby se k tomu připojilo i to druhé: Já vím, že můj Vykupitel je živ!

Zvláštní! - mohl by někdo namítnout po tom, co bylo řečeno. Vyplývá snad z vyprávění o Jobovi, že Kristus křísí, že zachraňuje tělesnou formu, o níž se Řekové domnívali, že zmizí? A je tím snad řečeno, že pro celkový vývoj lidstva není správné, v plném smyslu tohoto slova, aby vnější tělesná forma zcela zmizela? Je snad vetkávána do celého vývojového procesu lidstva? Hraje to nějakou úlohu v budoucnosti, a souvisí to s bytostí Krista?

Tato otázka se nám nabízí. A tady se dostáváme k tomu, abychom jistým způsobem rozšířili to, co jsme dosud slyšeli? Slyšíme, že když projdeme branou smrti, podržíme si alespoň éterné tělo, ale že fyzické tělo zcela odložíme, že je zevně vydané živlům. Avšak jeho forma, na níž se pracovalo po miliony a miliony let - ztrácí se bezezbytku i ta, anebo je nějakým způsobem zachována?

Považujme tuto otázku za výsledek dnešní úvahy a zítra se podívejme na otázku: V jakém poměru stojí Kristův impulz pro vývoj lidstva k významu vnějšího fyzického těla, které bylo na základě celého pozemského vývoje předáno hrobu, ohni nebo vzduchu a jehož zachování co do formy je pro budoucnost lidstva nezbytné?

Karlsruhe, 9. října 1911